

TENEN

26. årgang nr. 2 – november 2015

FLADSYNING MED GYLDEN TRÅD - SE SIDE 3

Indhold:

Skriften på væggen	side	3
Denim never dies	side	9
Tur til Barcelona - oktober 2016	side	14
Generalforsamling - varsel	side	14
En ny messehagel	side	15
Mit forgyldte fingerbøl	side	16
Postkort – Ringkøbingdragt	side	17
Bogomtaler	side	18
Postkort – Hørberedningsværk fra Helsingland	side	22
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side	23
Bagsiden – Vagttelt i slotsparken	side	24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på Internet.

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 GIROKONTO 143 01 30 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2015/2016 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet **TENEN**

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost vofl3450@gmail.com

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 15.11.2015

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrevet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Internet: <http://www.tenen-dk.tk>

Skriften på væggen – om indrammede broderede skriftsteder

Måske husker læseren af dette blad dem stadigvæk – de indrammede broderede skriftsteder, med et vers fra Bibelen eller salmebogen – broderet med omhu på mørkt stof og indrammet med en guldramme?

Mange af os husker disse billeder fra vores bedsteforældres hjem. For mange vækker de minder om en svunden tid, minder om ord, der blev lært fra bibelhistorien eller salmebogen, og minder om de mennesker, der havde dem hængende i deres private hjem. Det er som en skuffe, der trækkes ud, fuld af erindring.

De fleste af disse indrammede broderede skriftsteder er nu gået tabt. De kan kaldes en slags motto eller livsord. Det er ord med sammenhæng og mening, hentet fra den kristne tradition, og bragt med ind i almindelige menneskers hjem og brugt som udsmykning eller dekoration.

Billederne har jeg beskrevet i min bog "Troens Ord". Det er en kirke- og kulturhistorisk billedbog om indrammede broderede skriftsteder, broderet i Danmark i perioden ca. 1870 til 1930. Materialet i bogen bygger på min private samling af disse billeder.

I denne artikel vil noget af historien bag disse billeder blive udfoldet, særligt med henblik på den håndarbejds-mæssige side af emnet.

Det er nemlig håndarbejde og broderi, der ligger bag ved billederne.

Det er pigers og kvinders håndarbejde, som foreligger i min samling og som er blevet genstand for en lang række udstillinger og foredrag om emnet. Det er på høje tid, at dette oversete emne tages frem af glemslen og kommer til ære og værdisgthed.

Det er jævne folks billeder, og de har aldrig været tænkt som kunst. Billederne har deres liv nede i et folkeligt lag, det vil sige i en kulturtradition, som har forenet det håndarbejds-mæssige med et idé- eller trosbærende indhold.

Man kunne jo have lavet brode-

En mangfoldighed af billeder: På plakaten med indrammede broderede skriftsteder kan man se et udvalg af den slags billeder.

De er vidt forskellige i motiv, udførelse, teknik og kunstfærdighed. Nogle steder er de broderede ord omgivet af broderede blomster og bladværk.

rier uden tekster – blot med dekorative symboler eller blomster. Det er der mange eksempler på.

Men disse billeder er broderi, som har krævet en teknisk færdighed af pigerne og kvinderne. Samtidig er de fleste af dem formentlig lavet i forbindelse med højskoleophold, hvor det var blevet almindeligt at få påtegnet et ord eller en sætning fra Bibelen med kridt på sort stof og så derefter brodere teksten med fladsyning, kædesting eller kontursting.

Det er en håndarbejds tradition som forenes med en fromhedstradition. Billederne er en måde at udtrykke sin tro på, og man kan sige, at indtryk bliver til udtryk i form af billederne.

Billederne er pigers og kvinders arbejde. Der er formentlig ingen mænd, der har broderet et sådant billede.

Der ligger således også et køns-specifikt aspekt i billederne. Måske har mænd og kærester lavet rammerne i træ. Men billederne indeni er helt og holdent kvindearbejde.

Den kristne tro og bibelhistorien var og er grundlaget for kirkens undervisning af børn og unge. Og dengang var bibelhistorien og salmerne tillige en meget væsentlig del af sko-

lens undervisningsstof, i meget højere grad end i dag.

Man lærte udenad, både i kirken og i skolen: Luthers lille Katekismus, salmerne og til dels også de bibelske fortællinger. Man lærte udenad, hvad der blev fortalt og læst op. Dermed var der lagt en åndelig ballast, som man bar med sig.

Billederne har som deres stiltiende forudsætning, at pigerne blev undervist i broderi såsom fladsyning, kontursting og kædesting. Da undervisningen i disse færdigheder gled ud, forsvandt dermed også færdigheden i at brodere den slags krævende broderi.

Billederne har endvidere som forudsætning, at der fandtes en fortrolighed med det kristne arvesølv, som det er gengivet med stor variation i bibelhistorien og i den danske salmetradition.

Når der broderes en enkelt sætning fra bibelen, så kræver det den forkundskab, at læseren i forvejen kender noget til den pågældende sammenhæng.

Som eksempel kan nævnes billeder med det broderede ord Golgata. Det giver dyb mening for enhver som husker, at Jesus blev korsfæstet på højen Golgata udenfor Jerusalem. For dem, som ikke kender

sammenhængen, vil ordet Golgata kræve en forklaring.

Ordene kunne stå i deres enkelthed og klarhed, taget ud af en fortællesammenhæng, fordi denne sammenhæng var velkendt og fælleles for de fleste.

Hvilke ord blev der valgt til billederne?

- En række broderede skriftsteder har ord fra Davids salmer i Det gamle Testamente.
- Salme 23 "Herren er min Hyrde" er et kendt og elsket motiv, som fremgår med varierede broderiformer.
- Salme 46 "Gud er vor Tillid og Styrke" er ligeledes motiv på flere billeder.
- Salme 103,1 "Lovsynger Herren".
- Andre billeder har navnet "Jesus" som eneste motiv.

Der er mange billeder med ord af Jesus, citeret fra evangelierne:

- "Frygt ikke, tro kun" (Markus evg. 5,36).
- "Jesus er Veien" (Johs. 14,6).
- "Vaag og Bed" (Lukas 21,36).
- Endvidere er der ord fra Paulus' breve og Johannes Åbenbaring.

Hvordan har man så valgt ud, mellem de utallige muligheder i Bibelen og salmebogen? Det kan man kun gætte på, men jeg antager, at man har valgt ud fra følgende kriterier:

- Ordene skulle være korte og prægnante. De skulle være lette at huske. De skulle have et væsentligt indhold. De skulle have karakter af et motto eller livsord.
- Ordene blev taget til hjerte.
- Man tog nogle ord med sig og gjorde dem til sine egne.
- Det samme gælder konfirmationsord, hvor hver konfirmand i kirken fik sit eget skriftsted i Bibelen sagt ved gudstjenesten. Ofte blev konfirmationsordet skrevet i salmebogen og bragt med som "ens eget ord" senere i livet.

Hvad angår de broderede billeder kan man sige, at de blev taget til hjerte og derefter udført med nål og tråd.

Billederne er fra en svunden tid, javist, men de bærer med sig en fortælling, som ikke er slut: nemlig hvordan ord kan tages til hjerte og komme til udtryk.

Måske sker det i dag på en helt anden måde. Der er ingen i dag, som broderer billeder af denne type.

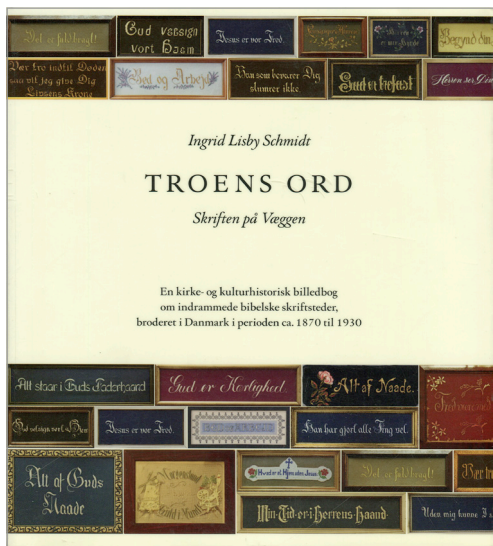
Måske er den nærmeste parallel i dag de moderne ikonbilleder. Ikonmaleri har fået en opblomstring, både i konfirmandundervisningen og som professionelt udført maleri.

*Ingrid Lisby Schmidt
sognepræst ved Treenighedskirken i Esbjerg
ilsc@km.dk*

Troens Ord af Ingrid Lisby Schmidt – Skriften på væggen. ISBN 978-87-781-321-2. Poul Kristensens Forlag, 2011. Set til 144 kr.

En billedbog om bibelske skriftsteder, der i mange tilfælde er indrammede og har hængt på væggen. De

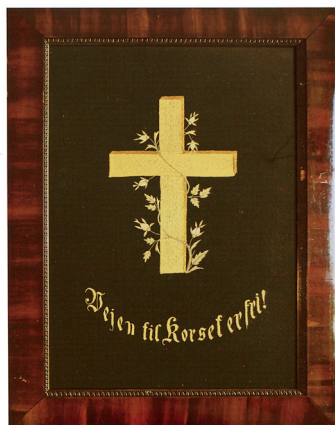
er nok broderede i perioden 1870 – 1930, men man ved ikke meget om dem. Der er kun udgivet lidt, men det er absolut et hidtil overset fænomen, som Ingrid Lisby Schmidt viser og skriver om i denne bog. Hun er præst i Esbjerg og er blevet samler af disse billeder.

Hun beskriver omhyggeligt sin samling i bogen og i den artikel, der bringes i dette blad, forsøger hun også at beskrive noget baggrundsstof.

Selv har jeg vist fornægtet dem en periode. Jeg husker tydeligt billedet med teksten *Alt af Naade*, der hang i mine bedsteforældres hjem i Skjern, og nu ved jeg ikke noget om det – ej heller om det mere findes. Da mine svigerforældres hjem i Midtjylland skulle ryddes, ville jeg ikke under nogen omstændighed have de broderede billeder. De blev afleveret til den lokale Indre Missions genbrug! Senere er det gået op for mig, hvor lidt jeg ved om baggrunden for disse broderede skriftsteder. Hvem har syet dem, og hvorfor er de havnet lige der, hvor de er?

Nysgerrigheden blev igen vakt på vores genbrugsstation, hvor der stod et misligholdt billede med teksten *Min Sjæl lov Herren og glem ikke alle hans Velgerninger*. Efter kontakt med Jytte Harboesgaard, fik jeg

Det samme motiv er her udført med tæt fladsyning, som giver en skyggeeffekt, format 65x50 cm.
Billedet er en gave fra A.M. Mejdahl, Holstebro.

noget tekst fra Greve Museum, der i 2002 havde haft en udstilling om emnet. Senere faldt jeg over Lemvig Museum, hvor Ingrid Lisby Schmidt bla. har haft sine mange billeder udstillet.

Mest overrasket blev jeg nok af at se og læse ovenstående bog. Heri er der et billede givet til forfatteren fra A.M. Mejdahl, Holstebro. Anni var foreningen TENENs kasserer i mange år. Billedet vises her sammen med bogens forside.

Det er en bog i et næsten kvadratisk format. Den har mange og meget fine billeder, der er samlet i grupper og med en kort tilhørende tekst. Bogen har ca. 175 glittede sider. For mig var det en nydelse at stifte kendskab med bogen, som jeg lånte på biblioteket.

Vibeke Lilbæk

Denim never dies

Hvorfor bliver denim jeans ved med at være populære efter mere end 150 år? Hvorfor går de ikke af mode, og hvordan kan det være, at denim igen i år er synlig på catwalken?

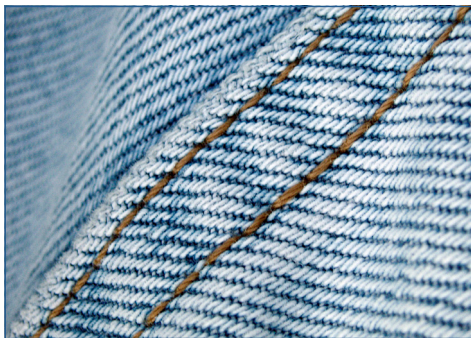
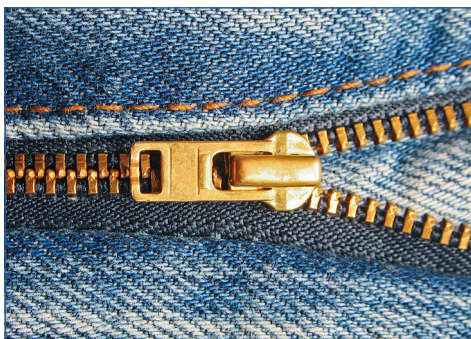
Cowboybukserne har gennemgået en lang og spændende historie frem til i dag, hvor de blå denimjeans ses overalt i gadebilledet. Denimstof er et meget slidstærkt indigoblåt bomuldsstof, som oprindeligt blev anvendt til overalls-arbejdsbukser. Ordet kommer fra fransk *serge de Nîmes* – et kipervævet stof fra Nîmes. Denim er indfarvet og vævet på en særlig måde, hvor der bruges både hvid og blå tråd, og hvor den blå tråd ikke er gennemfarvet. Det betyder, at slid på denim får den hvide farve frem.

Denimbukser blev til mode

Historien om denimjeans går tilbage til guldgravere i 1850-ernes USA. Det var den tyske indvandrer Levi Strauss, der som den første satte denimbukser i produktion.

Denimbukser er oprindeligt arbejdsbukser, der blev brugt af mænd, men det var sømænd, som udbredte jeans rundt omkring i verden. De skulle være slidstærke og praktiske og have mange lommer, som kunne bruges til værktøj. Denne stil findes stadig i både denimjeans og denimoveralls, hvor lommer og detaljer er blevet bevaret.

Det er fra 1960-erne, at denimjeans blev udbredt som den mest populære beklædningsgenstand til begge køn over det meste af verden.

Ungdomsoprør i 1960-erne

I løbet af 60-erne blev det muligt at købe de kendte mærker Levi's, Lee og Wrangler i hele den vestlige verden. Cowboybukserne, som de blev kaldt i Danmark, afspejlede den særlige ungdomskultur og opgør med forældrenes normer. For flere forskellige ungdomsgrupper såsom flippere, rockere og hippier var cowboybukser en del af deres "uniform".

I løbet af 60-erne blev cowboymoden også udbredt til andre beklædningsdele som jakker, nederdele, skjorter.

I 60-erne var det at få cowboybukser til at se slidte ud en hel videnskab. Man brugte alle slags metoder som at skure, børste og vaske for at opnå dette. Ved slid fik jeansene en mere hvid farve, som fremhævede kroppens former. Bagdelen blev det nye sexede signal for begge køn, og sliddet på buksen markerede, om bæreren var mand eller kvinde.

I 70-erne blev jeansene endnu mere seksualiserede ved at være ultra kropsnære med smalle cigaretben eller med svaj fornedden. De superstramme cowboybukser og deres pasform var så at sige total. De sad som limet til kroppen, og man måtte nærmest ligge ned, for at kunne få dem på. Mens jeansene tidligere kun var blevet brugt af ungdommen, blev de nu taget i brug af alle generationer.

Unisex i 1980-erne

I 80-erne skete der store ændringer i denimmoden både med hensyn til form og farver. Nu kom det løst-siddende cowboytøj frem igennem unisexmoden. Fra udelukkende at

findes i den oprindelige indigoblå farve, kunne denim nu fås i andre farver, især hvidt og rødt. En af tidens subkulturer, punkerne, tog denimtøj til sig og malede forskellige tegn og statements på vest og jakke.

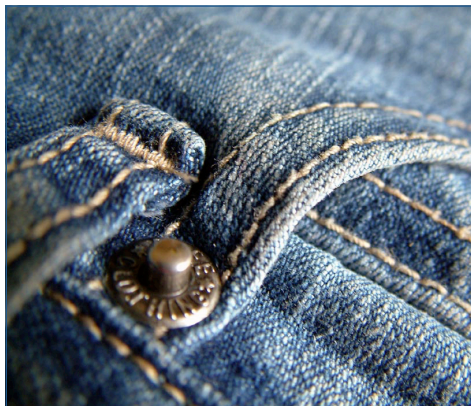
Hiphop kulturens brug af denim var kendetegnet ved bukser med hængerøv. Fra starten var det et udtryk for oprør i sympati med fanger, der i fængslerne fik konfiskeret deres bælte. Hiphopkulturen brugte jeans som et virkemiddel til at markere både tilhørsforhold og afstandtagen til omverdenen. Endnu engang viste ungdommen modstand igennem denimbukserne.

Populariteten i dag

I dag er denimbeklædning stadig lige så populær som gennem de sidste mange årtier. Jeansmoden går på tværs af samfundslag, alder og køn. Denim kan bæres af alle grupperinger. Men viser man i dag fortsat et tilhørsforhold, eller sætter individet sig mere igennem?

Mange af de jeans, der sælges i dag har tegn, der peger på, at de har været brugt til arbejdsbrug og hårdt arbejde: De er slidte, de har flængede knæ og er ofte stonewashed for at virke gamle, slidte og "ægte".

Jeansene bærer således fortsat tegn og koder, som det kaldes indenfor semiotikken, der er læren om symboler. Bukserne har tegn på fysisk arbejde og slid – som også er denimbuksernes historiske baggrund. Men modeprægede jeans eigner sig bestemt ikke til at arbejde i. Lommerne er ikke særlig dybe, hvilket er upraktisk ved arbejdsbrug. De hullede og slidte knæ vil ikke holde længe i en arbejdssammenhæng. På trods af det slidstærke denim bærer

de nutidige jeans altså tegn på skrøbelighed og sårbarhed, men signalerer også noget råt og destruktivt.

Selve det blå, slidte denimstof og dets historiske rødder i amerikansk cowboy- og guldgraverliv er en kode for maskulinitet. Jeansene har gylp, hvilket også er et maskulint tegn. Samtidig er de stærke kønsmarkører, når de sidder stramt over bagdel, lår og køn. En række tegn og mønstre peger desuden på seksualiteten. Der er ofte en markant slitage, der nærmest danner en pil eller ring omkring kønnet/gylpen.

Selvidentitet

Netop disse koder og tegn er måske nøglen til at forstå, hvorfor denim-jeans fortsat er så populære. Jeansene kan udtrykke hvem du er, og hvilken samfundsgruppe du tilhører. Den engelske sociolog Anthony Giddens giver en beskrivelse af det moderne samfund og menneskets konstante behov for selvidentitetsdannelse. Ifølge Giddens er det moderne samfund bla. kendetegnet af, at alle livsområder ændrer sig med stor hastighed, dybde og intensitet. Det betyder, at traditioner og nedarvede forestillinger om livet stadig får mindre betydning, men når intet længere er givet på forhånd, skaber det en stor usikkerhed. Svaret på den udfordring, hvor intet er givet, er at mennesket konstant må træffe personlige valg "i forsøget på at skabe og genskabe vores selvidentitet" siger Giddens. Han påpeger også, at "uanset køn, social status etc. er man i modernitetens tidsalder tvunget til at vælge en livsstil som en del af sin selvidentitet". Selvet konfronteres hele tiden med eksistentielle valg. Men da traditioner-

ne ikke længere er grundlag for valg og handlinger, må vi løbende gøre os refleksive overvejelser om livsstil, påklædning mv.

Mode og seksualitet i senmoderniteten

Kunsthistorikeren Tina Raun har beskæftiget sig med køn og mode med udgangspunkt i bla. Giddens. "Som forbrugere og som senmoderne individer må vi alle genopfinde os selv hele tiden, hvilket er et refleksivt projekt, der inkluderer, at man selv sammensætter forskellige tegn" siger hun. Livsstil omfatter det projekt at skabe den fortælling om os selv, som vi er nødt til uanset køn og seksualitet.

Dorthe Gert Simonsen, der studerer kroppens kulturhistorie, siger: "Cowboybuksernes popularitet verden over hænger sammen med, at de er eminente til at fortælle om køn, krop og seksualitet". Cowboybukser er et globalt fænomen med en fælles ikonografi, hvor vores "identitet forbinder sig til kroppen". Oprindelig var "de et udtryk for ligestilling mellem kønnene, fordi cowboybukserne bogstavligt talt gav kvinderne bukserne på", siger Simonsen.

Men denimbukserne har også betydet et skift, som man kunne kalde feminisering af manden. Det oprindelige maskuline arbejdstøj er "forvandlet" til en kvindelig modebeklædning. Der er samtidig tegn på og understregning af noget seksualiseret. Bukserne har altså fået "køn" ifølge Simonsen.

Individets udtryk

I det senmoderne samfund er det et vilkår at skabe den individuelle hi-

storie om sig selv, og en af de vigtige måder at gøre det på er igennem valg af stil og tøj. Denimjeans har været en gennemgående modebeklædning for både mænd og kvinder i den periode, som Giddens beskriver som moderniteten. Man kan sige, at denimbukser i denne periode har været et vigtigt udtryksmiddel for køn, stil og selvidentitet. På den ene side er de en fælles beklædning for kvinder og mænd – en slags intetkøn. Samtidig er denimbukserne individualiserede og markerer køn, da de viser den enkelte bærers krop og afsætter mærker efter køn. Dette hænger sammen med at denim har den helt unikke kvalitet, at det formes efter kroppen og slides efter den enkelte.

Historien om denim jeans viser ikke kun hvordan kvinderne har taget en oprindelig mandlig arbejdsbeklædning til sig. Den viser også at begge kønnene i denimbukser har fået mere "krop" igennem de sidste 50 – 60 år. Bukserne er blevet brugt til at iscenesætte sig selv med. De signalerer individualisme og oprør og fungerer godt i en verden, hvor kreativitet og innovation er i højsædet. Individet udtrykker sin stil igennem jeansenes snit, dekoration, mærke og slitage.

*Signe Nygaard Teisen
studerende på tekstilformidleruddannelsen
Illustrationer fra internettet*

Note:

- Læsning af artiklen mindede redaktionen om Ingeborg Cock-Clausens universitetsopgave *Cowboybukser*, skrevet til Institut for europæisk folkelivsforskning i 1968. Det var et pionerarbejde, som siden er blevet brugt og citeret af adskillige forskere. Den kan lånes på Designmuseum Danmarks Bibliotek.

Bent Bille fortæller mere om: *Tur til Barcelona i oktober 2016*

Vi prøver at få programmet til at se sådan ud:

- Mandag den 24.: Ankomst.
- Tirsdag den 25.: Om formiddagen besøg på den kendte designskole Escola Massana. Om eftermiddagen designmuseet Museu del Disseny de Barcelona, som har rigtig meget tekstilhistorie.
- Onsdag den 26.: Besøg stoftrykmuseet Museu de l'Estampació i den lille by Premià de Mar lidt nord for Barcelona og i kniplings- og broderimuseet Museu Marès de la Punta, der ligger i nabobyen.
- Torsdag den 27.: To værkstedsbesøg. Det skal jeg aftale på mit besøg i denne november.
- Fredag den 28.: Værkstedsbesøg.
- Lørdag den 29.: Den dag skal vi være turister. Jeg vil have bestilt en rundvisning i Gaudís berømte vilde kirke la Sagrada Família.
- Søndag den 30.: Besøg i Girona-katedralen med billedtæpper fra det 12. århundrede, specielt Skabelsen. – Eller Museu Episcopal de Vic med mange liturgiske tekstiler.
- Mandag den 31.: Afgang hjem.

På rekognoscering hos Francesca Piñol i "bendes" væveskole ...

Metroen er fint udbygget. Vi bor tæt ved en station, og alt kan nås med undergroundstog og lokaltog. Kun til Girona (eller Vic) må vi hyre en minibus.

Jeg har tidligere annonceret, at vi starter turen med at mødes på hotellet. Men der foreslås også en fællesflyvning for dem, der ønsker det.

Der er ledige pladser endnu. Meld straks interesse til Bent Bille, bille.glamsbjerg@gmail.com

Tekstilindustriens historie i Catalonien er som den i Danmark. De fabrikker, der blomstrede i første halvdel af nittenhundredetallet, er nu lukkede, og vi ser kun sporene af dem i form af museer. De er mange, og de er interessante. Når vi skal se noget, der lever endnu, skal vi besøge værkstederne. Jeg prøver at lave en blanding.

I håbet om en god tur – *Bent*

TENEN - Dansk Tekstilhistorisk Forening påtænker at afholde generalforsamling på Blichermuseet i Thorning lørdag den 19. marts 2016.

Oven i købet tilbydes deltagelse i museets fernisering af "Strikkeudstilling med fortolkning af museets olmerdugsmønstre".

Der arrangeres overnatning i et hærvejsherberg på den anden side af vejen. Man skal selv medbringe sovepose og/eller sengelinned samt håndklæde.

Sæt straks og med det samme to krydser i din kalender 19. og 20. marts. 2016. Læs mere om generalforsamlingen i næste nummer af bladet.

En ny messebagel

Søndag den 31. maj 2015 fik Ugge-løse kirke i Allerød kommune en ny messebagel. Den er grøn for Trinitatistiden og blev således indviet 1. søndag i Trinitatis.

Tidligere havde kirken haft en stola til denne tid, men den var tung, uhandy og slidt, så menighedsrådet og præsterne ønskede sig en ny, lettere og rigtig messebagel.

Hagelen består yderst af silkedamask, og den er foret med silke. Motivet på ryggen er et solkors kreeret af et stykke gyldent silke, som Ena tidligere havde fået foræret af nogle vævepiger.

Det hele startede med, at Ena Petersen over en tår kirkekafe i efteråret 2014 overhørte to menighedsrådsmedlemmer tale om, at den tidligere grønne stola ikke mere kunne repareres.

Ena gik hjem og tænkte. Hun er uddannet skrædder og meget fin-gernem. Kunne man ikke forestille sig, at der blev lavet en rigtig messebagel? – og så var processen skudt i gang! Begge kirkens præster synes godt om Enas idé, og ville gerne have et nyt og lettere stykke arbejdstøj.

Valget faldt på det rolige grønne stykke silkedamask, for det passede godt sammen med kirkens øvrige interiør. Den gamle kirke har et moderne billede i den gamle altertavle og tæppet foran alteret er også en vigtig del.

Den nye messebagel er håndsyet og lukket med en skjult lynlås over den ene skulder.

Vibeke Lilbæk

Ena Petersens billeder med sognepræst Martin Corfix i den nye messebagel

Mit forgylde fingerbøl

Foran mig på bordet ligger mit seneste køb. Mit fine forgylde fingerbøl med indbygget trådskeer og nåletråder, som jeg har købt på en netauktion. Den originale æske med brugsvejledning fulgte endda med, og efter typografi m.m. at dømme må fingerbølet stamme fra 50-60'erne, men jeg har desværre ikke på nettet kunnet finde nærmere oplysninger om firmaet eller om fingerbølet; men jeg kan også glæde mig over det uden.

Jeg har snart samlet i mange år, dvs. i en periode for ca. 45 år siden var jeg heldig på loppemarkeder at finde de gamle fingerbøl; men så ledte jeg forgæves i alle de følgende år, indtil jeg for et par år siden i en genbrugsbutik var så heldig at finde et rigtig fint, gammelt fingerbøl. Når jeg skriver "rigtig fint, gammelt fingerbøl" så mener jeg et brugsfingerbøl af metal.

Jeg har nemlig ikke lyst til at samle på fingerbøl af porcelæn – om end jeg synes, de er fine – men udelukkende fingerbøl af uædelt metal, som har været til at bruge. Derfor har indsamlingen i en meget lang periode gået mere end træt, fordi der findes ikke mange af den type på markedet. Jeg har fortrinsvis søgt på loppemarkeder, men udbytet har været mere end magert.

Pludselig er der dog kommet fart på samleriet, og det skyldes internettets mange køb/salg-sider, bl.a. ebay.com og tradera.se, hvor det

vrimler med fingerbøl, især på ebay, og det var her, jeg fandt mit forgyldte fingerbøl.

Der er på dansk ikke udgivet særlig megen litteratur om emnet; men i forbindelse med mine køb på nettet, blev jeg opmærksom på, at et fingerbøl ud over at kunne bruges, når der skal sys, også kan bruges til at reklamere for et firma, en sag eller en indsamling. Vi har netop læst i TENEN, at man kunne købe et fingerbøl for 10 øre og på den måde støtte indsamlingen til fordel for byggeriet af Kvindernes Bygning. Et andet fingerbøl, som jeg bød på, men desværre ikke vandt i auktionen, havde teksten "Sieg Heil" præget i et bånd rundt om åbningen. Det hjalp mig med en datering, som må være mellem 1923 og 1945, da der på hver side af ordene var små hagekors. For et par år siden blev jeg foræret en gammel Husqvarna-trædesymaskine og fandt i en af de små skuffer et fingerbøl af samme type som det tyske med ordet "Husqvarna". De tidlige reklamefingerbøl er fremstillet af aluminium med teksten præget på en malet sort, rød

eller blå bund. Senere da plastfingerbøllene kom frem, fortsatte man også at reklamere på disse.

I dag er det nok mest almindeligt at benytte et fingerbøl, der er lavet af et hvidt metal, men gennem dets lange historie har man fremstillet dem af guld, sølv, jern, messing, kobber, træ, ja også læder og glas. Samtidig findes der også beholdere til fingerbøllene, der ligeledes er fremstillet i alle mulige materialer og former. Dette lille upåagtede stykke værktøj åbner altså for en hel verden af kunst og kultur for den, der har fået åbnet øjnene for den.

Og jeg samler videre, skulle jeg være så heldig at finde et af dem, der blev solgt til fordel for Kvindernes Bygning, vil lykken jo være gjort!

Lis Slottved

Noter:

- På dansk kender jeg Kirsten Lindbergs bog *Redskaber til Ferme Hænder*, 2006, ISBN 87-988830-5-4.
- På svensk findes Barbara D. Gullers *Bilder och Berättelser om Sömnadsredskap*, 1992, ISBN 0-941250-03-2.

Da maleren Frederik Christian Lund (1826-1901) i slutningen af 1850-erne besøgte Nr. Vosborg for at tegne modeller til sin store serie med danske folkeklæder, stillede Johanne Thuesdatter op for ham med Ulfborg kirke som baggrund i en klædedragt, som hun havde arvet efter sin mor, Ane Malene Graversdatter, der var død i 1839.

Johanne Thuesdatter (1809-1876) var født i gården Nr. Esp i Torsted sogn og boede fra begyndelsen af 1850-erne og frem til sin død som ugift sydpige på Nr. Vosborg.

Lund angav på sit billede, at det viser en dragt fra Ringkøbing-egnen.

Nr. Vosborgs sydpige er siden nærmest blevet synonym med Ringkøbing-pigen og moderens dragt med egnens folkedragt.

Set i borgens gamle køkken af VoFL

Dogmebroderi / Jytte Harboesgaard; J.H. Broderi 2015. e-bog købes på *e-medie.dk* – ISBN 978-87-988931-6-5. Pris 115 kr. inkl. brugervejledning og 2 års garanti med support/assistance, så du får størst muligt udbytte af bogen.

For 20 år siden fik vi dogmefilmene, som søgte tilbage til nogle helt enkle regler og teknikker. De gav genlyd over hele verden og betød en virkelig fornyelse af mediet.

Nu får vi så dogmebroderiet, der igen eksperimenterer med teknik og materialer. Forskellen på traditionelt broderi og dogmebroderi er, at man ved traditionelt broderi som regel ved, hvad man vil brodere, i hvilke materialer og hvilken teknik der skal bruges. I dogmebroderi er det lige modsat. Man begynder med at eksperimentere med materialer og teknik, og det vil så senere vise sig, om eksperimenterne kan bruges til noget. Man gør med andre ord op med den gængse nyttefilosofi, som har dræbt så megen broderilyst og er ganske uanvendelig i dag. Meget befrindende!

De nye dogmeregler lyder således:

- Broderi må ikke have nogen nytteværdi.
- Alle tråde begyndes og slutes med en knude.
- Der må gerne springes med tråden på bagsiden.
- Der må ikke pilles op.
- Broderi sys bedst på ramme.
- Der må ikke tegnes på stoffet.
- Broderi skal spændes op, når det er færdigt.

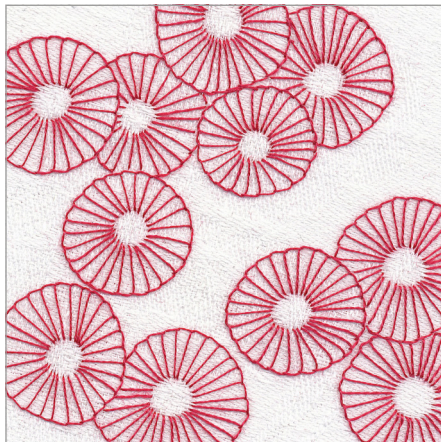
Egentlig ganske stramme regler, men jeg vil da tillade mig at blæse på nogle af dem, når jeg går i gang.

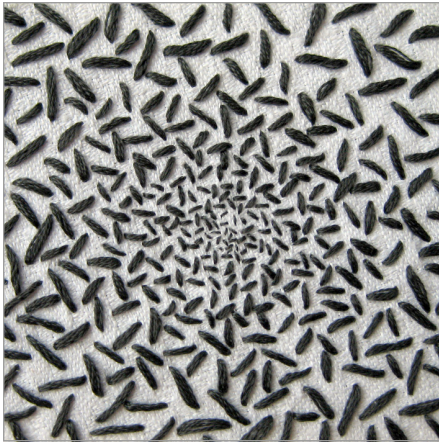
Sy grupper af tre sting, der krydser hinanden / Tilsammen danner de en lille stjerne / Sy dem i forskellige retninger / Stjerneerne må ikke røre hinanden.

Det er faktisk også pointen, at man kan lave individuelle regler. Husk at man kan brodere på hvad som helst med hvad som helst.

Sidst i bogen findes en stingterminologi med fine tegninger og forklaringer, men man kan også blot sy sine egne "op-og-ned-sting" og følge så mange af anvisningerne, som

Drys et antal perler på stoffet og ri dem fast / Sy tuesting omkring perlerne / Fjern perlerne.

Sy enkeltliggende sting i forskellige retninger / Stingene må ikke røre hinanden, og de skal vokse jævnt i længde fra midten og ud til siderne.

- Om dogmebroderi.
- Materialer og værktøj.
- Fladedannende mønstre I – IV.
- Mønsterenheder og sting.

man har lyst til. Der er mange inspirerende og rørende enkle eksempler med stor dekorativ virkning. De første simple prøver er egentlig de mest overraskende og inspirerende.

I alt er der 115 billeder af broderi i disse overordnede afsnit:

Mange af os er tøvende over for det flygtige medie som e-bogen er, men netop dogmebroderiet er et velegnet emne til denne publiceringsform. Det drejer sig nemlig ikke om at kopiere eller tælle tråde, men om at lade sig inspirere og eksperimentere. De nye dogmeregler kan man tage til sig eller tage let på, som man ønsker.

Til lykke med bogen Jytte!

Lone de Hemmer Egeberg

Hanne Frøsig Dalgaard:

Luksusforordninger - 1558, 1683, 1736, 1783, 1783 og 1799

Særtryk af de seks artikler i tidsskriftet TENEN i perioden 1998 til 2014. 122 sider på luksuspapir i A5-format med illustrationer i farve og sort/hvid. Vejer 247 gram. Udgivet af TENEN – Dansk Tekstilhistorisk Forening 2015. ISBN-13: 978-87-994893-3-6. Pris 175 kr. plus forsendelse.

→ Bestilles hos foreningens formand, Annet Laursen Skjelsager, silke-annet@silke-annet.dk / 44 95 05 55.

Artiklerne gennemgår seks kongelige forordninger, som havde til formål at begrænse datidens luksusforbrug over-

alt i riget. Først var forordningerne rettet mod adelen, men senere måtte også bønderne holde for. Forordningernes bestemmelser samt mange indberetninger til rigets administration giver et indblik i datidens tekstiler og andet bohæve.

Hver af artiklerne har sine tilhørende noter med mange ordforklaringer og litteraturhenvisninger. Mange af illustrationerne er nu i farver, og der er suppleret med nye billeder samt et forord og et English summary foran i bogen samt et forfatter-CV bagi.

Handbook of textile culture, edited by Janis Jefferies, Diana Wood Conroy and Hazel Clark. Bloombury Publishing 2015. ISBN-13: 978-0857857750 - set til ca. £ 85.

Håndbogen er en state-of-the-art udgivelse om, hvordan tekstil- og kulturstudier er blevet en af de mest dynamiske discipliner inden for uddannelse og forskning, og den genspejler nye globale, materielle og teknologiske fremskridt og muligheder. Bogen er bygget op som en essaysamling, der både er historisk og nutidig med meget forskelligartede emner og også kritiske vinkler

Æstetisk bæredygtighed af Kristine Harper. Samfundslitteratur 2015. ISBN 9788759320679 – set til 235 kr.

Allerede med indgangsordene i bogen "Hvorfor skiller man sig uden videre af med nogle ting, selv om de ikke er slidte og sagtens kunne anvendes mange år endnu, mens man beholder andre i årevis, på trods af at de slides og ældes?" er tonen slået an. Det handler om at skabe flere æstetiske bæredygtige produkter og samtidig etablere en reel modpol til brug-og-smid-væk-kulturen.

Bogen giver indblik i filosofisk æstetik og henvender sig til design-, kultur- og æstetikuddannelserne. Forfatteren underviser på KEA uddannelse og er uddannet i design og kunsthistorie.

Bogens første kapitler handler om nydelsen ved at alt er som

på tekstilforskningen, designere og tekstilkunstnere.

Det er ledende internationale forskere, der bidrager, og håndbogen bliver således en guide om nye materialer i en global og tværkulturel verden. Bogen viser tekstilernes forhold til hukommelse, historie, sociale og teknologiske forandringer.

Andre emneord er mode, bæredygtighed, håndværk og nutidig kunstpraksis.

Der er en række case studies og interviews med kendte kunstnere som fx Anne Wilson. Bogen er et uvurderligt bidrag til studerende, forskere, kuratorer og andre tekstilinteresserede inden for tekstil og dragtstudier, kunst, design og kulturhistorie – en ny slags tekstilencyklopædi.

Susanne Lervad

forventet, og nydelsen ved at intet er som før og videre omkring det æstetisk fleksible udtryk. At lave designproduktet over tid er en ny og spændende vinkel på bæredygtighed.

Denne lille appetitvækker rundes af med bogens slutreplik, som siger: "Implementeringen af æstetisk bæredygtig værdi i produkter er et afgørende skridt i opgøret med ligegyldigt forbrug og overforbrug.

Skabes der flere æstetisk bæredygtige produkter, etableres der samtidig en reel modpol til brug-og-smid-væk-kulturen".

Susanne Lervad

Hønsesatrik og hot pants. Tove Engelhardt Mathiasen. Den Gamle Bys lommebibliotek 14 - 2014. 72 sider, illustreret. ISBN 978 87 89328 78 2.

Dejlige glimt fra 1970-ernes hjemmestrik uden opskrift og mønstre mange steder fra. Hjemmesyet tøj hentede ligeledes inspiration fra fjerne egne og virker stadig fantasifuldt og originalt. Selv købetøjet er livligt og festligt sammenlignet med udbuddet i dag.

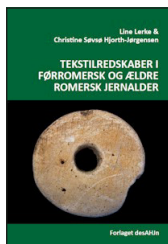
Hvert opslag har en lille historie om det karakteristiske for netop den dragt, og alle tidens modediller passerer på den måde revy til stor fornøjelse for læseren. Selv herretøjet er med og er – om end mindre festligt – også præget af moden.

Den Gamle Bys lommebibliotek er en fin lille serie med bind om bl.a. Festtøj, Bryllupstøj, Ventetøj og Dåbstøj.

Lone de Hemmer Egeberg

foto: Villy Fink Isaksen

Tekstilredskaber i førromersk og ældre romersk jernalder. Line Lerke & Christine Søvsø Hjorth-Jørgensen. Forlaget desAHJn 2015. 94 sider, illustreret delvis i farver. ISBN 978 87 997266 7 7. Pris 100 kr.

Først kan det være nyttigt at fastslå, at bogen beskæftiger sig med redskaber fra perioden ca. 500 f.Kr. – 200 e.Kr. fundet i Danmark. Vi har fra denne periode vigtige dragtfind som Huldremosekvinden fra Djursland, Torsbjerg tunikaen fra Slesvig og benviklers fra Søgård Mose ved Viborg.

Redskaber til tekstilfremstilling er der ikke mange af i danske museer, dog begynder tenvægte at dukke op i denne periode. De må også have været anvendt tidligere, men har måske været lavet af organisk materiale, der er gået tabt. Vævevægte begynder ligeledes at optræde som vidnesbyrd om en ny type væv, op-

stadvæven, som bruger disse vægte til at holde trendrådene udspændte. Tidligere havde man anvendt rundvæven, som påvist af bl.a. Margrethe Hald.

I alt er registreret 65 tenvægte og 7 vævevægte i de undersøgte områder Vejle og Ribe amter. Et spinkelt materiale, der dog ses som en begyndelse på et større projekt omfattende hele landet. Indtil videre må det dog konkluderes, at de bevarede tekstiler er den væsentligste kilde til studiet af periodens fremstillings-teknikker. De registrerede tenvægte belyser ved deres variation i vægt nye valg inden for spindemetoder, og kan derved nuancere vor viden.

Lone de Hemmer Egeberg

Linberedningsverket på Skansen i Stockholm kommer från Forsa i Hälsingland. Det är troligen timrat i början av 1800-talet.

Linodling och linnevävnad har varit viktiga binäringar i Hälsingland ända sedan medeltiden. Men

det krävdes mycket arbete för att få fram den färdiga lintråden. För att underlätta arbetet började man på 1700-talet att bygga linberedningsverk, vilka ofta ägdes av flera gårdar gemensamt.

Skansens linberedningsverk ligger vid en liten bäck. Vattnet driver ett vattenhjul, som får olika redskap att arbeta. I den nedre våningen bråkades linet under en väldig träklubba. En trappa upp skäktades det med hjälp av skäktknivar, som sitter som ekrar i två stora hjul. Linodlingen och tillverkningen av linnevävnader nådde sin kulmen i Hälsingland vid mitten av 1800-talet.

Då började affärsmän importera bomull och många bönder slutade med den arbetsamma linberedningen. Men på en del hälsingegårdar levde linhanteringen kvar långt in på 1900-talet.

VoFL – tekst fra Skansens web-sted

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

navn	adresse	telefon / ePost	buv
Annet Laursen Skjelsager	Dorthevej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@silke-annet.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th. 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>debemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand + kalender
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@dlgmail.dk</i>	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	26 60 28 40 <i>vofl3450@gmail.com</i>	redaktion
Maj Ringgaard	Helmsvej 37 2880 Bagsværd	21 40 43 76 <i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Lervad	Lindevej 14 1877 Frederiksberg C	22 11 08 26 <i>sl@termplus.dk</i>	bestyrelse
Susanne Rundqvist Pedersen	Rådm. Steins Allé 45, 5.tv 2000 Frederiksberg	26 62 80 80 <i>susanne.rundqvist@mail.dk</i>	bogholder
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv. 2800 Lyngby	45 87 55 05 <i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>	korrektur
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	suppleant
Tina Ejlersen	Rudmevej 122A 5750 Ringe	41 43 67 87 <i>tejlertsen@gmail.com</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th. 2500 Valby	36 30 61 50 <i>m.ambeck@gmail.com</i>	revisor
Hanne Schneller	N. Frihavnsvej 49, 2.tv. 2100 København Ø	35 38 35 45 <i>hanne.schneller@botmail.com</i>	revisor- suppleant
Susanne Nielsen	Grusgravvej 10 4660 Store Heddinge	56 50 11 26	forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	23 92 42 85 <i>vofl3450@icloud.com</i>	redaktion + webmaster

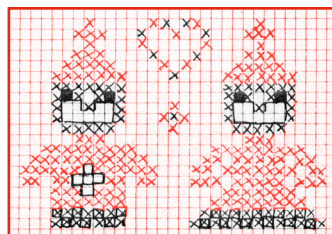
TENENs medlemmer ønskes en god jul og et godt nyt år.

Giv et medlemskab i foreningen TENEN som julegave -
kontakt kassereren!

Brug TENENs digitale opslagstavle alias
www.facebook.com/groups/TENEN.forening

TENEN på internettet - www.tenen-dk.tk - tjek
også dette bladnummers side.

Brug TENENs publikationer som gaver.

Mønster til misser i bønsestriik

Vakttältet: När Gustav III i 1777 övertog Drottningholms Slott i Stockholm planerade han för flera nya byggnader i parken. De skulle skapa stämning, ge överraskande vyer och även ingå som kulisser i hovets skådespel. Men bara två förverkligades; Vakttältet och Götiska tornet. Vakttältet prydde sin plats i parken, men bakom fasaden dölde sig något mer - en förläggning för kungligheternas vakter.

Carl Fredrik Adelcrantz var Vakttältets arkitekt, men Gustav III stod själv för idén. Inspirationen till det fick han under besöket hos Katarina den stora i Ryssland och vid en resa till Frankrike i 1771. Han besökte då Ludvig XV på slottet Compiègne

och såg ett tält som franske kungen fått av den turkiske sultanen.

Vakttältet har i dag samma utseende som på Adelcrantz ritning från 1781. Hela fasaden är av bleckplåt, formad och målad för att likna tältduk. Den flikiga bården, som kallas lambrequin, och de textilliknande tofsarna längs takfoten stärker känslan av tält.

Fasaden döljer en träbyggnad i två våningar. I den nedre fanns två sovrum för vaktmanskapet, ett kök och en hall med trappa till övervåningen, där befälen hade sina rum. Om du tror att byggnaden är mörk inuti får du ett annat intryck om du går runt till baksidan - där sitter nämligen sex fönster.

Kilde: Oplysningstavle ved teltet

